

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

¹Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проаналізовано основні критерії ефективності інноваційної діяльності підприємств, здійснено їх узагальнення та запропоновано систему показників, які забезпечують об'єктивну оцінку якості інноваційних проектів.

Ключові слова: ефективність, інновація, інноваційна діяльність, інноваційний проект.

Abstract

There has been analyzed main criterions of the innovation activity efficiency of enterprises; carried out their generalization; a system of indicators that provide an objective assessment of the quality of innovative projects was provided.

Keywords: efficiency, innovation, innovation activity, innovation project.

Вступ

Промислово розвинені країни всіляко сприяють підвищенню ефективності інноваційної діяльності підприємств і вважають інноваційний розвиток основним пріоритетом державної економічної політики. Основний потік інвестицій в цих країнах спрямовується в інноваційно активні підприємства, які займаються розробкою інноваційних проектів, упровадження яких дозволяє швидко окупити вкладені фінансові ресурси та забезпечити високу конкурентоспроможність не лише цих підприємств, але й загалом економіки країни. Інноваційні підприємства активно створюють мобільне конкурентне середовище, власне самі формують попит на нові товари та послуги, а також в змозі швидко пристосуватися до очікуваних змін вподобань потенційних покупців їхньої інноваційної продукції. Тому питання, які стосуються методів оцінювання ефективності розробки та впровадження інновацій є надзвичайно актуальними як для інвесторів, так і розробників інноваційних проектів.

Проблемам оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства присвячені роботи таких науковців, В. О. Зубенко, Т. І. Кужда, Л. Я. Малюта, Л. О. Нікіфорова, О. Л. Політанська, Р. В. Скалюк, В. Г. Федоренко, М. В. Чорна та ін., у яких вчені визначають різні критерії, за якими, на їх думку, варто оцінювати економічну ефективність інноваційної діяльності підприємств, однак ряд питань щодо доцільності застосування тих чи інших критеріїв та методів оцінювання являються дискусійними, а тому потребують подальшого дослідження.

Мета статті визначити сукупність критеріїв та показників, які забезпечать комплексний аналіз якості інноваційних проектів та забезпечать об'єктивну оцінку ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Результати дослідження

Поняття «економічна ефективність» визначається відношенням отриманого економічного ефекту (результату) до витрат ресурсів, які зумовили отримання цього результату і характеризує результативність економічної діяльності. Відповідно, економічну ефективність від впровадження інноваційних проектів слід, на нашу думку, розглядати як різновид економічної ефективності, результатом якої є комерційний ефект від впровадження господарюючим суб'єктом певних інновацій. Цей показник можна розрахувати відношенням отриманих доходів (прибутку) від конкретного інноваційного проекту до величини фінансових витрат, понесених на придбання для цієї мети матеріальних та інтелектуальних ресурсів.

Більшість науковців [1-4], а також рекомендації Організації об'єднаних націй з промислового

розвитку [5] визначають критерій економічної ефективності в якості головного при оцінці результативності інноваційної діяльності. Однак ряд науковців вважає, що поряд з цим критерієм існує необхідність враховувати і ряд інших показників. Так, Федоренко В. Г. пропонує при оцінюванні інноваційної діяльності обов'язково брати до уваги якісні параметри інновацій; обсяги робіт, виконаних з використанням нових методів; рівень цін; величину тарифів; умови та рівень оплати праці; чинник часу та ризику впровадження інноваційних проектів, а також такий зовнішній фактор прямого впливу на її ефективність, як ринкове конкурентне середовище, в якому перебуває інноваційне підприємство [4]. Зубенко В. О. також вважає, при оцінюванні результативності інноваційної діяльності врахування лише критерія економічної ефективності недостатньо, і пропонує його доповнити показником відповідності рішень, що приймаються підприємством, його довготривалим стратегічним цілям, що дозволить забезпечити конкурентоспроможність підприємств в умовах конкурентної боротьби [6]. Малюта Л.Я. пропонує здійснювати комплексну оцінку ефективності інноваційної діяльності підприємства за допомогою інтегрального показника рівня інноваційного розвитку, який включав би в себе «результат оцінювання основних техніко-економічних показників діяльності підприємства, який ґрунтується на визначенні узагальнюючих показників шляхом застосування системи часткових показників та методу експертного опитування» [7].

У цілому аналіз наукових праць показує, що на сьогодні економістами не вироблено єдиних та чітких критеріїв, за якими слід здійснювати оцінку ефективності інноваційної діяльності підприємств. На наш погляд, при таке оцінювання передбачає врахування окрім критерія фінансово-економічної ефективності, що характеризує науково-технічну, виробничу та фінансово-господарську діяльність підприємства, визначення й інших важливих критеріїв, до яких належать: критерій екологічної та соціальної ефективності, критерій, що вказує на ефективність гуманізації праці, критерій, що дозволяє оцінити систему безпеки та охорони праці, а також маркетингову ефективність. Відповідні цим критеріям показники ефективності інноваційної діяльності підприємства подано у табл. 1.

Таблиця 1. Узагальнена система критеріїв та показників ефективності інноваційної діяльності

№	Критерії	Показники
1	Фінансово-економічна ефективність	Зростання продуктивності праці робітників; підвищення ефективності використання матеріальних та нематеріальних ресурсів; прискорення процесу оборотності обігових засобів; збільшення прибутку від ліцензійної та патентної діяльності, від впровадження винаходів, корисних моделей та ноу-хау, від реалізації нових ідей; зниження собівартості продукції за рахунок впровадження раціоналізаторських ідей та модернізації обладнання; збільшення частки використання позиченого капіталу при інтенсивній інноваційній діяльності, збільшення ефективності показника самофінансування інновацій, підвищення ефективності придбаних у сторонніх осіб результатів НДВКР, підвищення показника рентабельності інвестиційної діяльності, збільшення показника рентабельності реалізованої інноваційної продукції.
2	Екологічна ефективність	Зменшення шкідливого впливу виробничого процесу, пов'язаного з реалізацією інноваційного проекту, на навколишнє середовище; зменшення шкідливих викидів при реалізації проекту в атмосферу, відповідність реалізації інноваційного проекту встановленим законодавством України санітарно-гігієнічним, радіаційним, екологічним та архітектурним нормам.
3	Соціальна ефективність	Зростання рівня оплати праці, покращення участі підприємства у соціальній підтримці працівників, збільшення створених нових робочих місць за рахунок реалізації інноваційних проектів.
4	Ефективність гуманізації праці	Підвищення рівня кваліфікації працівників, підвищення ефективності витрат на навчання персоналу, знищення соціальної напруженості та конфліктності в колективі, збільшення залученості працівників до активної участі в управлінні підприємством.
5	Ефективність системи безпеки та охорони праці	Підвищення відповідності робочих місць санітарно-гігієнічним вимогам, підвищення рівня безпеки та охорони праці на підприємстві, підвищення показника ергономічності виробництва.
6	Маркетингова ефективність	Приріст обсягів продажу товарів (послуг); збільшення ринкової частки реалізованої продукції (послуг); підвищення ефективності реклами.

Примітка: складено авторами на основі джерел [8-10]

Висновки

Отже, підхід до оцінювання ефективності інноваційної діяльності має бути комплексним, тобто здійснюватися не за одним, а за цілою системою взаємопов'язаних критеріїв. Узагальнену систему таких критеріїв та відповідних їм показників ефективності інноваційної діяльності

підприємства подано у табл. 1. З огляду на те, що підприємницька діяльність зорієнтована насамперед на одержання прибутку, а реалізація інноваційних проектів потребує значних коштів; а також враховуючи, що інноваційна діяльність завжди супроводжується різного роду економічними ризиками, – основним критерієм ефективності інноваційної діяльності ми вважаємо критерій фінансово-економічної ефективності інноваційних проектів. За ним, за важливістю, йдуть критерії екологічної та соціальної ефективності, а також ефективності гуманізації праці робітників. Звичайно, що впровадженням будь-якого інноваційного проекту має відбуватися з дотриманням усіх норм з безпеки та охорони праці. Що стосується маркетингової діяльності, то її ефективність варто оцінювати виходячи з того, наскільки вона сприяє загалом фінансово-економічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Політанська О. Л. Економічне оцінювання інноваційної продукції машинобудування у випадку ануїтетів / О. Л. Політанська // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2009. – № 611. – С. 48-53.
2. Кавецький В. В. Економічне обґрунтування інноваційних рішень: навчальний посібник / В. В. Кавецький, І. В. Причеп, Л. О. Нікіфорова – Вінниця: ВНТУ, 2016. – 113 с.
3. Спіфанова І. Ю. Управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств / Спіфанова І. Ю. // Вісник Хмельницького національного університету. Серія "Економічні науки". – 2014. – № 3, Т.1. – С. 56-59.
4. Спіфанова І. Ю. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України : монографія / В. В. Зянько, І. Ю. Спіфанова, В. В. Зянько – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, ВНТУ, 2015. – 172 с.
5. Шершенюк О. М. Оцінка інтегрального ефекту від впровадження інновацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» / О. М. Шершенюк. – Харків, 2006. – 20 с.
6. Зубенко В. О. Визначення пріоритетності реалізації інноваційних проектів / В. О. Зубенко // Науково-технічний збірник «Комунальное хозяйство городов. – 2008. – № 80. – С. 38–45.
7. Малюта Л. Я. Оцінювання рівня інноваційного розвитку промислового підприємства / Малюта Л. Я. // Соціально-економічні проблеми і держава [Електронний ресурс]. – 2011. – Вип. 1 (4). – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mlrypp.pdf>
8. Чорна М. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств : монографія / М. В. Чорна, С. В. Глухова. – Харків : ХДУХТ, 2012. – 210 с.
9. Кужда Т. І. Соціально-економічне оцінювання та планування інноваційного розвитку машинобудівних підприємств : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» (за видами економічної діяльності) / Кужда Т. І. – Львів, 2009. – 23 с.
10. Нікіфорова Л. О. Управління процесами прийняття інноваційних рішень в сфері high technologies : навчальний посібник / Л. О. Нікіфорова, А. А. Шиян – Вінниця : ВНТУ, 2018. – 87 с.

Зянько Віталій Володимирович — д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: fk.zank@gmail.com

Дун Сіньїн – аспірант кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: dongxinying19891117@gmail.com

Zyanko Vitalii V. — doctor of economics, Professor, Head of the Department of Finance and innovative management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: fk.zank@gmail.com

Dong Xinying — Postgraduate Student of the Chair of Finance and innovative management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: dongxinying19891117@gmail.com